

**MANAGEMENT AND ECONOMICS
SCIENTIFIC RESEARCH JOURNAL**

**MENEJMENT VA IQTISODIYOT
ILMIY-TADQIQOT JURNALI**

**НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ
ЖУРНАЛ МЕНЕДЖМЕНТА И ЭКОНОМИКИ**

MANAGEMENT AND ECONOMICS SCIENTIFIC RESEARCH JOURNAL

☎ +998 95 651 90 00

✉ journals@timeedu.uz

📍 Shota Rustaveli ko'chasi, 114

🌐 tmijournals.ndc-agency.uz

✈ @TMII_ilmiy_bolim

Bosh muharrir:

Narbayev Sharafatdin Kengeshovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi

Muharrir:

Qarshiyeva Shahnoza Davlatovna

Tahrir hay'ati:

1. Sharipov Kongratbay Avezimbetovich – O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri, texnika fanlari doktori, professor.
2. Axmedov Xojiakbarxon Dilshatovich – Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti rektori, iqtisod fanlari nomzodi (PhD ekvivalenti), dotsent.
3. G'ulomov Saidahrur Saidaxmedovich – O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi, iqtisod fanlari doktori, professor.
4. Mamatov Narzullo Solidjonovich – "Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" Milliy tadqiqot universiteti professori, texnika fanlari doktori.
5. Sultonov Mansur Qilichovich – Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi "Inno" innovatsion o'quv-ishlab chiqarish texnoparki bosh direktori, texnika fanlari doktori, dotsent.
6. Muxamediyeva Dildora Kabilovna - Toshkent axborot texnologiyalari universiteti professori, texnika fanlari doktori
7. Chertovitskiy Aleksandr Stepanovich – Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti Milliy tadqiqot universiteti professori, iqtisod fanlari doktori.
8. Popkova Yelena Gennadyevna – Rossiya Federatsiyasi "Ilmiy aloqalar instituti" prezidenti, iqtisod fanlari doktori, professor.
9. Doktor Go Khang Wen – Malayziyaning INTI xalqaro universiteti prorektori, PhD.
10. Wang Cheng – Xitoy Xalq Respublikasidagi "Xebey mexanika va elektrotexnika texnologiyalari instituti" dotsenti, fan nomzodi.
11. Yo'ldoshev Nuritdin Qurbonovich – Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti professori, iqtisod fanlari doktori.
12. Akramov Tohir Abdiraxmonovich – Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti professori, iqtisod fanlari doktori.
13. Temirov Abdulaziz Alimjonovich – Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti dotsenti, iqtisod fanlari nomzodi.
14. Rajabov Nazirdjon Razzakovich – Alfraganus universiteti Xalqaro ilmiy jurnallar va reytinglar kafedrasini mudiri, iqtisod fanlari nomzodi.
15. Xotamov Ibodullo Sa'dulloyevich – Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti professori, iqtisod fanlari nomzodi.
16. Kadirova Istora Bobirovna – Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti Karyera markazi direktori, falsafa fanlari doktori.
17. To'raqulov Otabek Xolmizrayevich – Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti Muhandislik va axborot texnologiyalari kafedrasini mudiri, texnika fanlari falsafa doktori.
18. G'iyosidinov Boburbek Baxtiyorovich – Toshkent davlat transport universiteti dotsenti vazifasini bajaruvchi, falsafa fanlari doktori.

MUNDARIJA

Yo'ldoshev N.Q.	Boshqaruv qarorlarini texnik-iqtisodiy asoslash zarurligi	4
Anarkulova G. M.	Iqtisodiy yo'nalishda mutaxassislar tayyorlash jarayonida o'yinli texnologiyalardan foydalanish metodikasi	10
Kazakov A.N., Khakberdiev M.R., Khamitov N.A., Turgunov Sh.Sh.,	Study of stress-strain state of rocks	20
Abdulloyev A.J., Qosimova H.J.	Mintaqaviy sanoatlashuv jarayonlarini xalqaro standartlarga moslashtirish imkoniyatlari	28
Tursunova M.R.	O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotning jadallashuvi jarayonida olib borilayotgan islohotlar <i>yyt 338</i>	41
Zoirov S.Z.	Raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanish istiqbollari	50
Sodiqov M.A.	Ishlab chiqarish xarajatlarining tarkibi va ularni pasaytirish usullari	58
Raximqoriyeva N.A.	Motivating employees' work in enterprises	71
Navruz-zoda L.B.	Kichik biznesda innovatsion rivojlanish: xorijiy tajriba asosida sun'iy intellekt texnologiyalarini qo'llash imkoniyatlari	89
Baxanurov O.O.	Iqtisodiyot va siyosat o'zaro ta'sirida mintaqaviy biznes istisnolari: siyosiy-iqtisodiy tahlil	95
Qodirov S.Q.	Globalizatsiya sharoitida marketing va menejment uyg'unligi: xalqaro tajriba va o'zbekiston uchun saboqlar	104
Xotamov I.S.	Sanoat korxonalarida "yashil" texnologiyalardan foydalanishni rag'batlantirish mexanizmlari	107
Gofurov D.B.	Bank-moliya tizimida raqamli transformatsiya: imkoniyatlar va xavflar	122
Жўраев И.И.	Тижорат банклари ресурс салоҳиятини оширишда депозит сиёсатининг роли	134
Абдураимова Н.Р.	Реструктуризация в сфере обеспечения занятости в Республике Узбекистан: анализ институциональ-ных изменений и их влияние на рынок труда	147
Фарходова Ш.Ш.	Сокращение неравенства доходов и бедности в Узбекистане	163
Ахмаджонов А.К.	Халқаро аудит стандартларига мувофиқ аудиторлик текширувларини яқунлаш методологиясини такомиллаштириш	168

ХАЛҚАРО АУДИТ СТАНДАРТЛАРИГА МУВОФИҚ АУДИТОРЛИК ТЕКШИРУВЛАРИНИ ЯКУНЛАШ МЕТОДОЛОГИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Аҳмаджонов Азимжон Каримжон ўғли

Тошкент Кимё халқаро университети

мустақил изланувчиси, PhD

Orcid: 0009-0009-6147-7770

E-mail: akhmadjonov@tpp.uz

Аннотация. Мақолада халқаро аудит стандартларига мувофиқ аудиторлик текширувларини якунлаш методологиясини такомиллаштириш масалалари тадқиқ этилган. Тадқиқот доирасида Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига мувофиқ тузилган асосий ҳисобот шакллари - молиявий ҳолат тўғрисидаги ҳисобот, фойда ёки зарар тўғрисидаги ҳисобот ва пул оқимлари тўғрисидаги ҳисоботнинг аудити масалалари батафсил ўрганилган. Муаллиф томонидан молиявий ҳисоботларда маълумотларни тақдим этиш, активлар ва мажбуриятларни таснифлаш, харажатларни гуруҳлаштиришнинг турли усуллари таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: аудиторлик текшируви, молиявий ҳисобот, аудиторлик хулосаси, молиявий ҳолат, фойда ва зарар, пул оқимлари, халқаро стандартлар.

Abstract. The article examines issues of improving the methodology for completing audits in accordance with international auditing standards. Within the framework of the research, the issues of auditing the main forms of reporting prepared in accordance with International Financial Reporting Standards - the statement of financial position, the income statement and the cash flow statement - were studied in detail. The author analyzed various methods of presenting information in financial statements, classifying assets and liabilities, and grouping expenses.

Keywords: audit, financial statements, audit opinion, financial position, profit and loss, cash flows, international standards.

Аннотация. В статье исследуются вопросы совершенствования методологии завершения аудиторских проверок в соответствии с международными аудиторскими стандартами. В рамках исследования подробно изучены вопросы аудита основных форм отчетности, составленных в соответствии с Международными стандартами финансовой отчетности - отчета о финансовом положении, отчета о прибылях и убытках и отчета о движении денежных средств. Автором проанализированы различные методы представления информации в финансовой отчетности, классификации активов и обязательств, группировки расходов.

Ключевые слова: аудиторская проверка, финансовая отчетность, аудиторское заключение, финансовое положение, прибыли и убытки, денежные потоки, международные стандарты.

Кириш. Замонавий ижтимоий-иқтисодий шароитларда халқаро бозор иштирокчилари молиявий ҳисоботларни тақдим этишнинг

ягона қоидаларига риоя қилишга мажбурдирлар. Бу эса молиявий ҳисоботларни халқаро стандартларга мувофиқ тузиш ва

уларни тегишли аудитдан ўтказиш зарурлигини юзага келтиради.

Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари ҳисобот шакллари учун махсус шаблонлардан фойдаланишни талаб қилмайди, аммо маълумотларни тақдим этиш ва таснифлашнинг муайян принципларига риоя қилиш шартлигини белгилайди. Ташкилот молиявий ҳисобот шакллари ўзи танлаши мумкин, лекин бунда молиявий ҳисоботдаги моддаларни тақдим этиш ва таснифлаш ҳар бир даврда бир хил бўлиши керак. Ҳисоб сиёсатини танлаш ва қўллаш мезонлари МҲХС (IAS) 8 «Ҳисоб сиёсати, бухгалтерия баҳосидаги ўзгаришлар ва хатолар» стандартида кўрсатилган.

Молиявий ҳисобот аудити текширувнинг бир тури бўлиб, унинг яқунларига кўра инспекциядан ўтказилаётган субъектнинг бухгалтерия ҳужжатларини шакллантириш ва ҳисобини юритишнинг тўғрилигини аниқлаш мумкин. Бухгалтерия молиявий ҳисоботи аудитининг асосий мақсади малакали ходимларнинг текширилаётган ахборотнинг тўлиқлиги, ишончлилиги ва қонунийлиги тўғрисидаги фикрларини ёзма равишда акс эттиришларидан иборат.

Молиявий ҳисоботни текшириш, яъни аудит, қоидага

кўра аудиторлик ташкилотларининг асосий даромад моддалари ҳисобланади ва амалиётда одатда аудиторлик фаолияти деганда молиявий ҳисоботнинг айнан шу тарзда текширилиши назарда тутилади. Молиявий ҳисобот аудитининг мақсади аудиторга молиявий ҳисобот барча муҳим жиҳатларда молиявий ҳисоботнинг белгиланган тамойилларига мувофиқ тайёрланганлиги ёки йўқлиги ҳақидаги фикрни билдириш имкониятини тақдим этишдан иборат.

Мазкур тадқиқотнинг мақсади халқаро аудит стандартларига мувофиқ аудиторлик текширувларини яқунлаш жараёнида молиявий ҳисоботларнинг асосий шакллари текшириш методологиясини такомиллаштириш ва амалий тавсиялар ишлаб чиқишдан иборат.

Адабиётлар шарҳи.

Молиявий ҳисобот аудити назарияси ва амалиёти бўйича кенг адабиётлар мавжуд. Молиявий ҳисобот аудити ташкилотнинг бухгалтерия ҳисоботини мажмуавий текшируви бўлиб, маълумотларнинг ишончлилигини баҳолаш ва уни тўлдиришдаги хатоларни аниқлаш учун ўтказилади. Ишонччилик тушунчаси молиявий ҳисоботда кўрсатилган маълумотларнинг

аниқлик даражасини ифодалайди ва фойдаланувчиларга аудитдан ўтказилаётган шахснинг хўжалик фаолияти натижалари, молиявий ва мулкӣ ҳолати ҳақида тўғри хулосалар чиқариш ҳамда шу хулосаларга таяниб асосланган қарорларни қабул қилиш имконини беради.

А.Х.Курманова молиявий натижалар тўғрисидаги ҳисоботни тузишнинг халқаро амалиёти масалаларини ўрганиб, миллий ва халқаро стандартлар ўртасидаги фарқларни таҳлил қилган. Унинг тадқиқотлари молиявий натижаларни акс эттиришнинг турли усулларини қиёслаш ва оптимал ёндашувларни аниқлашга қаратилган.

О.А.Овчинникова ва Н.В.Парушина дебиторлик ва кредиторлик қарзларини бошқариш масалаларини тадқиқ этганлар. Уларнинг ишларида скидкалар ва ўзаро ҳисоб-китобларни қўллашнинг амалий жиҳатлари батафсил ёритилган. Бу масалалар молиявий ҳисоботларни аудитдан ўтказишда муҳим аҳамиятга эга.

Е.В.Киреева ва О.А.Овчинникова молиявий натижалар тўғрисидаги ҳисоботни шакллантириш муаммоларини россиялик ва халқаро амалиётда қиёслаган. Уларнинг таҳлиллари икки тизим ўртасидаги асосий фарқларни аниқлаш ва уларни яқин-

лаштириш йўллари кўрсатишга қаратилган.

Ташқи аудит текширувини ўтказишнинг назарий-ҳуқуқий асослари турли иқтисодчи олимлар томонидан турлича талқин қилинган. Жумладан, иқтисодчи олим Р.Д. Дусмуратов томонидан Ўзбекистон Республикасида аудиторлик фаолиятини меъёрий тартибга солиш тизими ва унинг элементлари қуйидаги 3 поғонага ажратилган:

1. “Аудиторлик фаолияти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни; Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Аудиторлик фаолиятини такомиллаштириш ва аудиторлик текширишларининг аҳамиятини ошириш тўғрисида”ги 365-сон қарори.

2. Аудиторлик фаолиятининг миллий стандартлари; аудиторлик текширувини ўтказишга доир услубий кўрсатмалар, тавсияномалар ва ҳ.к.

3. Аудиторлик ташкилотининг доимий ҳужжатлари тўплами, аудиторлик текширувини ўтказиш режаси ва дастури, экспертиза ҳужжатлари ва ҳ.к.

Иқтисодчи олим В.П. Климович эса, аудиторлик фаолиятини тартибга солувчи меъёрий ҳужжатларни қуйида келтирилган 4 даражага бўлади:

1. Қонун ва Президент қарорлари.

2. Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари, вазирлик йўриқнома ва низомлари.

3. Аудиторлик фаолиятининг стандартлари.

4. Ички аудит стандартлари. Иқтисодчи олим Ҳ.Н. Мусаев эса аудитнинг ҳуқуқий асосларини ташкил этувчи меъёрий ҳужжатларни қуйидаги тартибда бир неча турларга ажратади:

аудитни ташкил қилиш билан боғлиқ меъёрий ҳужжатлар;
аудитни ўтказиш билан боғлиқ меъёрий ҳужжатлар;

аудит натижаларини умумлаштириш ва расмийлаштиришга қаратилган меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар;

аудиторларни тайёрлаш ва қайта тайёрлаш билан боғлиқ меъёрий ҳужжатлар.

МҲХС (IAS) 1 «Молиявий ҳисоботни тақдим этиш» стандарти молиявий ҳолат тўғрисидаги ҳисоботда акс эттирилиши керак бўлган активлар, мажбуриятлар ва капиталнинг минимал рўйхатини белгилайди. Стандарт активлар ва пасивлар моддаларини гуруҳлаш тартибини, активлар ва мажбуриятларни қисқа муддатли ва узоқ муддатли қисмларга бўлиш тартибини ҳамда молиявий ҳолат тўғрисидаги ҳисоботда ёки унга тегишли изоҳларда эълон қилиниши керак бўлган минимал

қўшимча маълумотларни аниқлайди.

МҲХС (IAS) 7 «Пул маблағлари ҳаракати тўғрисидаги ҳисобот» стандарти пул маблағлари ва уларнинг эквивалентлари тўғрисидаги маълумотлар, фаолият турлари бўйича пул оқимларини таснифлашга бўлган талабларни очиқ беради. Стандарт пул оқимларини операцион, инвестицион ва молиявий фаолият бўйича таснифлашни талаб қилади.

МҲХС (IAS) 8 «Ҳисоб сиёсати, бухгалтерия баҳосидаги ўзгаришлар ва хатолар» стандарти ҳисоб сиёсатини танлаш ва қўллаш, бухгалтерия баҳоларини ўзгартириш ҳамда хатоларни тузатиш тартибини белгилайди. Бу стандарт молиявий ҳисоботларнинг таққосланувчанлигини таъминлашда муҳим роль ўйнайди.

Тадқиқот методологияси. Тадқиқотда кўп қиррали методологик ёндашув қўлланилди. Назарий таҳлил усули орқали молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига оид илмий адабиётлар, қонунчилик ҳужжатлари ва меъёрий актлар ўрганилди. Қиёсий таҳлил методи ёрдамида миллий ва халқаро стандартларнинг ўзаро боғлиқлиги, уларнинг ўхшаш ва фарқли жиҳатлари аниқланди.

Тизимли ёндашув асосида Ўзбекистон Республикасида МХХС жорий этишнинг барча босқичлари ва омиллари комплекс тарзда таҳлил қилинди. Амалий тадқиқот учун кейс-стади усули қўлланиб, «Иссиқлик электр станциялари» АЖнинг молиявий ҳисоботлари батафсил ўрганилди. Бунда ташкилотнинг миллий стандартлардан халқаро стандартларга ўтиш жараёнидаги амалий муаммолари ва уларни ҳал этиш йўллари аниқланди.

Эмпирик тадқиқот методи сифатида сурвей усули қўлланилди. Бухгалтерия соҳаси мутахассислари, аудиторлар ва молиявий менежерлар билан сўровномалар ўтказилди. Статистик таҳлил усули ёрдамида олинган маълумотлар қайта ишланди ва натижалар интерпретация қилинди.

Индуктив ва дедуктив фикрлаш усуллари орқали умумий қонуниятлардан хусусий ҳолатларга ва аксинча, хусусий фактлардан умумий хулосаларга ўтиш амалга оширилди.

Таҳлил ва натижалар муҳокамаси. Молиявий ҳисобот маълумотлари корхонанинг молиявий ҳолатини таҳлил қилиш ва аудитдан ўтказиш учун асосий маълумот манбаи бўлиб хизмат қилади. Хўжалик фаолиятини юритишнинг бугунги шароитларида ҳар қандай компаниянинг молиявий ҳисоботи ҳеч қачон

бунчалик батафсил ва танқидий таҳлилга учрамаган. Инвесторлар корпоратив бошқарув ва ҳисобот тайёрлашнинг турли жиҳатлари борасида чуқур хавотирда бўлиб, кўпроқ фактларнинг ишончилиги, батафсил назорат ва компанияда самарали фаолият мавжудлигига ишонтирувчи далилларни кутмоқдалар.

Молиявий ҳолат тўғрисидаги ҳисобот ва унинг аудити корхонанинг ҳисобот кунидаги активлари, мажбуриятлари ва капитал қийматини акс эттирувчи асосий ҳужжатдир. Бу МХХС тизимидаги асосий бухгалтерия ҳисоботи ҳисобланади. Бухгалтерия ҳисобининг миллий стандартлари тизимида ушбу ҳисоботнинг аналоглари бухгалтерия балансида. Таъкидлаш жоизки, бухгалтерия баланси аудиторлик текшируви жараёнида талаб этиладиган энг муҳим ҳисобот бўлиб ҳисобланади.

МХХС (IAS) 1 «Молиявий ҳисоботни тақдим этиш» стандарти молиявий ҳолат тўғрисидаги ҳисоботнинг тузилишини тартибга солади. Ушбу стандартда активлар, мажбуриятлар ва капитал акс эттирилиши керак бўлган нарсаларнинг минимал рўйхати кўрсатилган. Агар керак бўлса, компания молиявий ҳолатини тушуниш учун уларни батафсил очиқ бериши зарур. Активлар ва пасивлар моддаларини гуруҳлаш

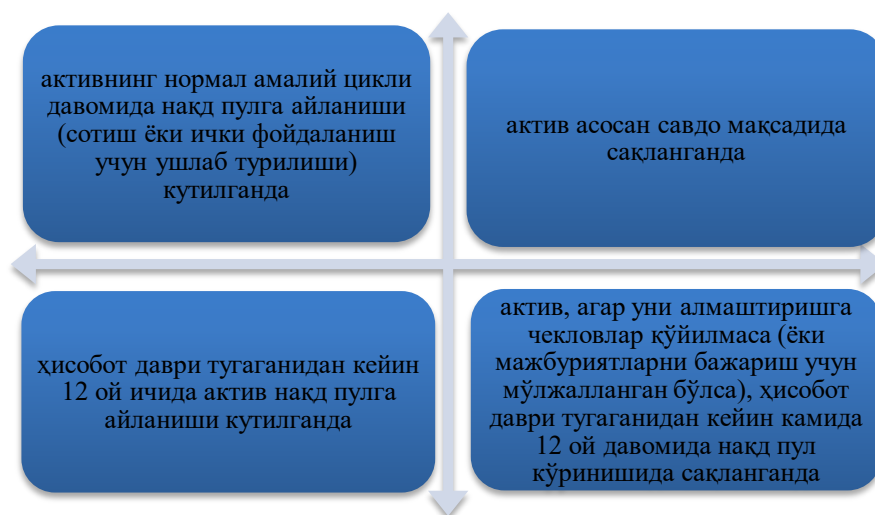
тартиби, активлар ва мажбуриятларни қисқа муддатли ва узоқ муддатли қисмларга бўлиш тартиби ҳамда молиявий ҳолат тўғрисидаги ҳисоботда ёки унга тегишли изоҳларда эълон қилиниши керак бўлган минимал қўшимча маълумотлар аниқ белгиланган.

Молиявий ҳолат тўғрисидаги ҳисобот унга киритилган сатрларни тақдим этиш услубига қараб икки хил шаклда тузилиши мумкин. Биринчи шаклда активлар ва мажбуриятлар қисқа муддатли (ҳисобот санасидан кейин ўн икки ойдан кўп бўлмаган муддат билан ёки нормал амалий даврда) ва узоқ муддатли бўлиб тақдим этилади. Иккинчи шаклда қисқа муддатли ва узоқ муддатли активлар ҳамда мажбуриятларга бўлиниб, ликвидликнинг камайиб

бориш тартибида тақдим этилади. Кўпинча молиявий ҳолат тўғрисидаги ҳисоботни тузишнинг иккинчи тартиби молия институтлари томонидан қўлланилади.

Жорий активлар ҳисобот даври тугаганидан кейин ўн икки ой ичида ёки корхонанинг одатдаги амалий циклида сотиладиган ёхуд савдо мақсадларида сақланадиган активлардир. Бунга нақд пул маблағлари ва уларнинг эквивалентлари ҳам киради. Бошқа ҳолларда активлар узоқ муддатли деб таснифланади. Бунга кечиктирилган солиқ активлари киради. Агар активлар муайян мезонлардан бирига жавоб берса, жорий активлар сифатида таснифланади.

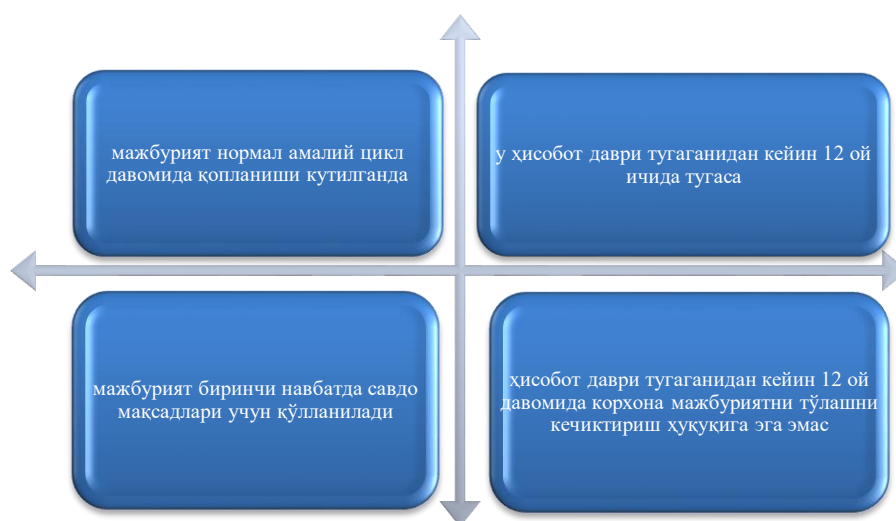
Жорий активлар мезонларини аниқлаш учун махсус схема тузилган (1-расм).

1-расм. Жорий активлар мезонлари

Бу схемада активлар қандай шароитларда жорий деб таснифланиши кўрсатилган. Шунингдек,

қисқа муддатли мажбуриятлар мезонларини акс эттирувчи махсус схема ишлаб чиқилган (2-расм).

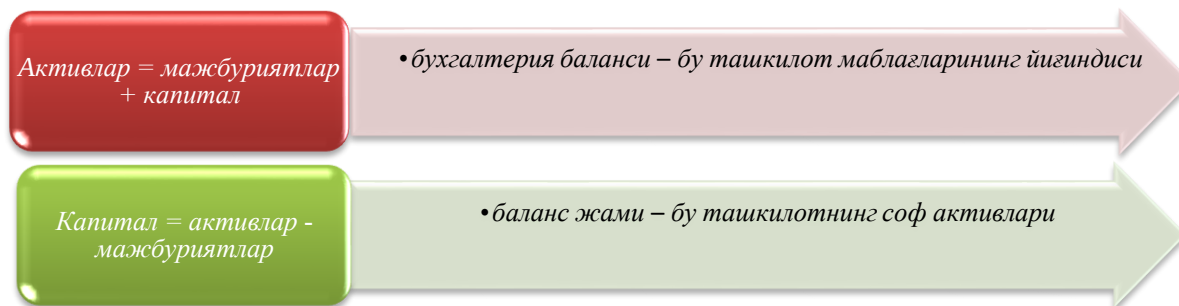
2-расм. Қисқа муддатли мажбуриятлар мезонлари

Мажбурият қуйидаги мезонлардан бирига жавоб берадиган бўлса, қисқа муддатли деб таснифланади. Бошқа барча мажбуриятлар узоқ муддатли деб таснифланиши керак. Агар корхона ўз хоҳишига кўра мавжуд кредит линияси бўйича ҳисобот даври тугаганидан кейин камида ўн икки ой муддат ичида мажбуриятни қайта молиялаштириш ёки узайтиришни кутса, у бу мажбуриятни узоқ муддатли деб таснифлайди. Кечиктирилган солиқ мажбуриятлари ҳам узоқ муддатли мажбуриятлар ҳисобланади.

МҲХС мажбурий баланс форматини ўз ичига олмайди, лекин ҳисоботнинг кўргазмали

намунасини тақдим этади. Одатда амалиётда икки хил ҳисобот формати қўлланилади. Ҳисобот корхонанинг молиявий ҳолати ва компанияга ишониб топширилган ресурсларни бошқариш натижалари тўғрисида тушунча бериши керак. МҲХСда ягона баланс формати ўрнатилмаган. МҲХС молиявий ҳолат тўғрисидаги ҳисоботда мустақил тақдимотни талаб қиладиган минимал элементлар тўпламини ўз ичига олади, чунки улар табиати ва функциялари билан фарқ қилади.

Молиявий ҳисоботларни тузишда қўлланиладиган форматларни таққослаш учун махсус схема яратилган (3-расм).

3-расм. Ҳисобот форматлари

Бу схемада молиявий ҳолат тўғрисидаги ҳисоботни тузишнинг турли усуллари кўрсатилган.

Бу элементларга асосий воситалар, инвестиция мулки, номоддий активлар, молиявий активлар, сотиш учун узоқ муддатли активлар, захиралар, солиқ мажбуриятлари, капиталдаги назорат қилинмайдиган иштирок улуши, бош компаниянинг улуши ва бошқалар киради. Ташкилот ҳолати тўғрисида тўлиқроқ тасаввурни шакллантириш учун компаниялар мустақил равишда ҳисобот моддаларининг қўшимча тафсилотларини киритиши керак. Мустақил тақдимот турли активлар гуруҳлари учун турлича ўлчов базаларини ишлатишга асосланган бўлиши мумкин.

Бугунги кунда дунёнинг ривожланган давлатларининг умумий савий-ҳаракатлари туфайли аста-секинлик билан ягона ҳисоб тизими яратилмоқда. Замонавий шароитда МХХСга мувофиқ бухгалтерия ҳисобига ўтиш иқтисодиёт интеграцияси жараёнларида

кўплаб корхоналар фаолиятининг ажралмас қисми ҳисобланади.

МХХС (IAS) 1 стандарти молиявий натижалар тўғрисидаги маълумотни умумий даромадлар тўғрисидаги ҳисобот шаклида шакллантиришни тартибга солади. Шу билан бирга умумий даромадлар тўғрисидаги ҳисоботда ташкилотнинг фойдаси ёки зарари тўғрисидаги маълумотларни ўз ичига олган ҳисоботлар акс эттирилиши керак. Умумий даромадлар тўғрисидаги ҳисоботда жами молиявий натижалар ва бошқа тўлиқ даромадларнинг таркибий қисмлари мавжуд.

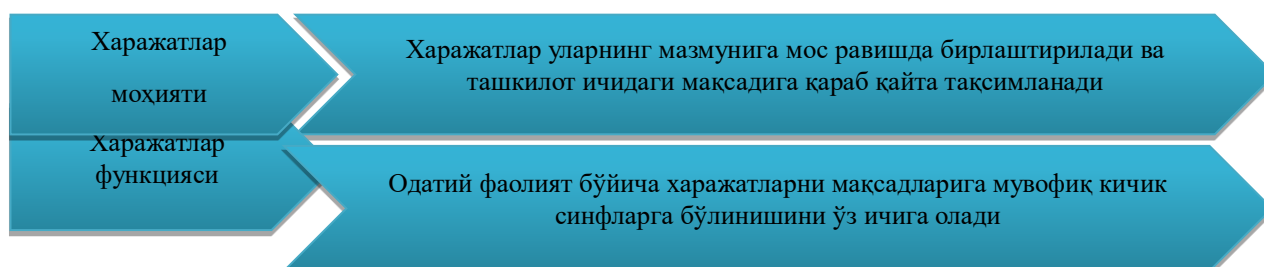
Аудит жараёнида МХХСга мувофиқ ҳисобот шаклига қатъий талаблар қўйилмайди. Талаб қилинадиган маълумотларнинг тўлиқ рўйхати мавжуд эмас, уларнинг жойлашиш тартиби ва номи тартибга солинмаган, лекин фақат минимал рўйхати аниқланган. Бунга даромад, молиялаштириш харажатлари, корхона ва қўшма корхоналарнинг капитал усули ёрдамида ҳисобга олиннадиган фойда ёки зарардаги улуши, солиқ харажатлари, фойда

ёки зарар ва бошқалар киради. Ҳисоботнинг ўзига хос шакли корхона томонидан мустақил равишда ишлаб чиқилади.

Аудитор МХХС (IAS) 1 стандартига мувофиқ ҳисобот моддаларини гуруҳлаштириш бўйича икки хил ёндашувни қўллаши мумкин. Харажатларнинг моҳияти усули иқтисодий элементлар бўйича харажатларни таснифлашга асосланади ва уларни шакллантириш манбала-

рини очиб беришга имкон яратади. Харажатлар моҳияти услубидан фойдаланган ҳолда амалий фаолиятнинг молиявий натижасини аниқлаш маҳсулот, товар, иш ва хизмат сотишдан тушадиган маблағларни ҳисобот даври харажатларининг қолдиғидаги ўзгаришларга боғлиқ.

Харажатларни гуруҳлаштиришнинг икки асосий ёндашувини таққослаш учун махсус схема ишлаб чиқилган (4-расм).

4-расм. Харажатларни гуруҳлаштириш бўйича ёндашувлар

Бу схемада «Харажатларнинг моҳияти» усули ва «Харажатлар функциялари» усулининг хусусиятлари кўрсатилган.

Молиявий натижаларни харажатлар функцияси усули ёрдамида ҳисоблаш сотишдан тушган маблағни сотилган маҳсулот таннари билан таққослашга асосланган. Молиявий натижалар тўғрисидаги миллий ҳисобот халқаро версиядан фарқли ўлароқ белгиланган шаклда тақдим этилган ва тузиш учун ягона қоидаларга эга. МХХС атамашунослигига асосланган ҳисобот формати харажатлар

функцияси усули асосида тузилган. Шунинг таъкидлаш кераки, корхоналар харажатлар моҳияти бўйича балансга ва молиявий натижалар тўғрисидаги ҳисоботга тушунтиришлар киритиши мумкин, бу МХХС (IAS) 1 стандарти нормаларига зид эмас.

Ўзбекистон Республикасида молиявий натижалар тўғрисидаги ҳисоботнинг замонавий шакли оралиқ кўрсаткичларни ҳисоблашни таъминлайди. Бунга ялпи фойда ёки зарар, сотишдан олинган фойда ёки зарар, солиққа тортилгунга қадар фойда ёки зарар киради. Ҳисобот давридаги барча даромад ва харажатлар

ташкilotнинг асосий фаолиятларини амалга ошириш билан боғлиқ ва бошқа фаолияти орқали олинган даромад ва харажатларга бўлинади.

Молиявий натижалар тўғрисидаги ҳисоботда эълон қилинган минимал кўрсаткичлар тизимига товар, маҳсулот, иш ва хизматларни сотишдан тушадиган тушумлар киради. Буларга ҚҚС солиғи, акциз ва бошқа шунга ўхшаш солиқ ва мажбурий тўловлар, соф фойда, сотилган маҳсулот, иш ва хизматларнинг таннархи (тижорат ва маъмурий харажатлар бундан мустасно), ялпи даромад, бизнес харажатлари, сотишдан олинган фойда ёки зарар, дебиторлик қарзи, тўланадиган фоиз ҳам дахил.

Шунингдек, бошқа даромадлар, бошқа харажатлар, солиқдан олдинги фойда ёки зарар, даромад солиғи ва шунга ўхшаш бошқа мажбурий тўловлар, фаолиятдан олинадиган фойда ёки зарар, соф фойда (тақсимланмаган фойда ёки қопланмаган зарар) ҳам киритилади. Молиявий натижалар тўғрисидаги ҳисоботда маълумотни ошкор қилишнинг ички ва халқаро тартиб-таомилларини бирлаштиришга қаратилган ўзгаришларни ҳисобга олган ҳолда, миллий ва халқаро стандартлар ўртасида ҳанузгача тафовутлар мавжудлигини таъкидлаш лозим.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, молиявий натижалар бўйича ҳисобот маълумотларини тузиш услубиётида сезиларли фарқлар мавжуд. Масалан, молиявий воситалар билан амалиётлар тўғрисидаги маълумотларнинг очиқлиги жиҳатидан фарқлар кузатилади. Умумий даромадлар тўғрисидаги ҳисоботга ҳисобот йилидаги фойда ёки зарарни ташкил этадиган даромадлар ва харажатлар кўрсаткичлари, ҳисобот даврида тан олинган бошқа умумий даромадлар киради.

Бошқа умумий даромадларнинг таркибий қисмлари қуйидагилардир. Биринчидан, узоқ муддатли активларни қайта баҳолашдан олинадиган фойда. Иккинчидан, пенсия таъминотининг қонуний режаларидаги жорий фойда ва зарарлар. Учинчидан, ўтказили-шидан келиб чиқадиган даромад ва зарарлар. Тўртин-чидан, сотиш учун мавжуд бўлган молиявий активларни қайта баҳолашдан олинган даромад ва зарарлар. Бешинчидан, пул оқимидан олинган фойда ва зарарларнинг ҳақиқий қисми.

МХҲС (IAS) 1 стандартига мувофиқ компания ўзининг ҳисоб сиёсатида тўлиқ даромадлар тўғрисидаги ҳисоботни тақдим этиш форматини аниқлашга ҳақлидир. Унинг икки хил кўриниши мавжуд. Биринчиси тўлиқ даромадлар тўғрисидаги

ягона ҳисобот. Иккинчиси даромадлар тўғрисидаги ҳисобот ва бошқа тўлиқ даромадлар тўғрисидаги алоҳида ҳисобот. Шунингдек, компания фойда ва зарарлар тўғрисидаги ҳисоботнинг форматини ўзи танлайди.

Даромад ва харажатлар кўрсатилишига қараб, даромадлар тўғрисидаги декларацияда маълумотларни ишлаб чиқишнинг икки тури мавжуд. Биринчиси компания ичидаги функцияси бўйича гуруҳлаш. Бу миллий даромадлар тўғрисидаги ҳисоботнинг аналогидир ва даромадлар, сотиш қиймати, ялпи даромад, бизнес харажатлари, маъмурий харажатлар, бошқа даромад ва харажатларни ўз ичига олади. Иккинчиси даромадлар ва харажатлар хусусияти бўйича гуруҳлаш. Бунга даромадлар, бошқа даромадлар, тайёр ва ярим тайёр маҳсулотлар, захираларнинг ўзгариши, ишлатилган материаллар, иш ҳақи, амортизация, бошқа харажатлар, солиқ тўлангунгача бўлган фойда киради.

Алоҳида ҳисоботларни топширишни тартибга солиш стандартларига қуйидагилар киради. Биринчидан, МХХС (IAS) 1 стандарти ҳисоботларнинг тўлиқ тўпламини тақдим этиш шакли, мазмуни ва тартибини тартибга солади. Иккинчидан, МХХС (IAS) 7 «Пул оқимлари тўғрисида ҳисобот» стандарти пул маблағлари ва уларнинг эквива-

лентлари тўғрисидаги маълумотлар, фаолият турлари бўйича пул оқимларини таснифлашга бўлган талабларни очиб беради. Учинчидан, МХХС (IAS) 8 «Бухгалтерия сиёсати, баҳолардаги ўзгаришлар ва хатолар» стандарти қўлланилади.

Консолидациялашган молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига МХХС (IFRS) 3 «Бизнес бирлашувлари» стандарти киради. Корхоналарни бирлаштириш сотиб олиш усули ёрдамида МХХС (IFRS) 3 стандартига мувофиқ ҳисобга олинади. МХХС (IFRS) 3 стандартига мувофиқ сотиб олинadиган корхонанинг идентификацияланadиган активлари, мажбуриятлари ва шартли мажбуриятлари дастлаб уларнинг сотиб олиш кундаги ҳақиқий қиймати бўйича баҳоланиши керак.

Гудвил дастлаб тан олинганидан сўнг қийматнинг пасайиши эвазига йиғилган зарарни ҳисобга олган ҳолда ўлчанади. Гудвил амортизация қилинмайди, лекин унинг қиймати пасайиши учун йилига бир марта қайта баҳолашдан ўтказилиши керак. Салбий гудвил дарҳол харидор томонидан даромад сифатида тан олинади керак.

Консолидациялашган молиявий ҳисоботга тегишли бошқа стандартларга МХХС (IAS) 27 «Консолидациялашган ва алоҳида молиявий ҳисобот»

киради. МҲХС (IAS) 28 стандарти ассоциациядаги инвестицияларни ҳисобга олиш ва ассоциациянинг молиявий маълумотларини бирлаштириш капитал усули ёрдамида амалга оширилишини таъкидлайди. МҲХС (IAS) 31 «Қўшма корхоналарнинг молиявий ҳисоботи» стандарти қўшма корхоналарда иштирокни акс эттириш тартибини белгилайди.

МҲХСга мувофиқ фойда ёки зарар ва бошқа турли молиявий натижалар тўғрисидаги ҳисоботларни тузиш МҲХС (IAS) 1 стандартига мувофиқ ташкилотнинг молиявий натижаларини акс эттириш учун мўлжалланган. Ўйибор бериш ўринлики, инглиз тилидан (a statement of profit or loss and other comprehensive income) таржима қилинганда «фойда ёки зарар ва бошқа тўлиқ даромадлар тўғрисидаги ҳисобот» деб таржима қилинган. Бироқ ташкилот нафақат бошқа умумий даромадларни, балки харажатларни ҳам ишлаб чиқиши мумкинлиги сабабли, ушбу ҳисоботнинг сарлавҳаси «Фойда ва зарарлар тўғрисидаги ҳисобот ва бошқа ҳар томонлама молиявий натижалар» деб таржима қилинган.

Илгари ушбу ҳисобот шакли МҲХСда «Фойда ва зарарлар тўғрисидаги ҳисобот» деб номланган, кейинчалик у «Умумий даромадлар тўғрисидаги ҳисобот» ёки «Кенг қамровли молиявий

натижалар тўғрисидаги ҳисобот» деб ўзгартирилди. Фойда ёки зарарлар тўғрисидаги ҳисоботни шакллантириш ва бошқа турли молиявий натижалар тўғрисидаги қоидалар МҲХС (IAS) 1 стандартда келтирилган.

МҲХС (IAS) 1 стандарти умумий ёки жами молиявий натижани (жами умумий даромад) ва бошқа тўлиқ молиявий натижани (бошқа тўлиқ даромад) белгилайди. Тўлиқ молиявий даромад бу таъсисчилар билан муомалалар натижасида юзага келадиган ўзгаришлардан ташқари, муомалалар ва бошқа ҳодисалар натижасида капиталнинг ўзгариши. Хулоса қилиш мумкинлики, таъсисчилар билан тузилган битимлар депозитга қўйиш ва дивиденд тўлаш бўйича муомалалардир.

Ҳеч кимга янгилик эмаски, умумий даромадлар тўғрисидаги ҳисобот фойда ва зарар тўғрисидаги ҳисоботнинг янгиланган шаклидир. Бу ҳисобот шакллари ҳар қандай ҳисобот даври учун тузилиши керак. Агар улардан биттаси тузилмаган бўлса ҳам, молиявий ҳисоботлар ҳақиқий эмас ва халқаро стандартлар талабларига жавоб бермайди деб ҳисобланади. Аудиторлик текшируви вақтида мазкур ҳолат аниқланса, бундай вазиятда аудитор хулоса беришдан бош тортишга мажбур бўлади.

Инвесторлар кўпроқ молиявий ҳолат тўғрисидаги ҳисоботга ёки содда қилиб айтганда баланс ва тўлиқ даромадлар тўғрисидаги ҳисоботга, фойда ва зарар тўғрисидаги ҳисоботга эътибор беришади. Албатта, аудиторлик хулосаси ҳам жуда муҳим ҳисобланади. Пул оқимлари тўғрисидаги ҳисобот бошқа ҳисоб шаклларига қараганда тубдан фарқ қилади. Уни «келажакка асосланган» десак муболаға бўлмайди, чунки у ташкилотнинг салоҳияти ва истиқболларини башорат қилади. Эҳтимол шунинг учун ҳам ушбу ҳисобот шаклини тайёрлаш учун алоҳида стандарт - МҲХС (IAS) 7 «Пул маблағлари ҳаракати тўғрисидаги ҳисобот» ажратилгандир.

Пул оқимлари тўғрисидаги ҳисобот «cash flow» деб ҳам аталади. Албатта, бу ҳисобот тури муайян даврдаги молиявий ҳолат ва тўлиқ даромад тўғрисидаги ҳисоботни тўлдиради. Аммо агар молиявий ҳолат тўғрисидаги ҳисобот ташкилотнинг маълум бир даврида, яъни ҳисобот даври охиридаги молиявий ҳолатини акс эттирса ва фойда ёки зарарлар тўғрисидаги ҳисобот компаниянинг ушбу даврдаги фаолияти натижаларини акс эттирса, у ҳолда пул оқимлари тўғрисидаги ҳисобот молиявий ҳисоботнинг таркибий қисмларидан бири билан содир бўлган ўзгаришларни

ҳисобот даврининг бир санасидан бошқасига нақд пул шаклида белгилайди.

Ушбу ҳисоботдаги маълумотлар молиявий ҳисобот фойдаланувчиларига корхонанинг пул маблағлари ва уларнинг эквивалентларини жалб қилиш ҳамда улардан фойдаланиш имкониятларини баҳолаш имконини берадиган жиҳати билан фойдалидир. Пул оқимлари тўғрисидаги ҳисобот икки турдаги ҳисоботнинг, яъни молиявий ҳолат ва тўлиқ даромадлар тўғрисидаги ҳисоботнинг биргаликда мавжуд бўлишидир. Шу сабабли у охириги молиявий ҳолат тўғрисидаги ҳисобот, тўлиқ даромадлар тўғрисидаги ҳисобот ва капиталдаги ўзгаришлар тўғрисидаги ҳисоботдан кейин тузилади.

Пул маблағлари ва уларнинг эквивалентлари миқдори молиявий ҳолат ва пул оқимлари тўғрисидаги ҳисоботдан фарқ қилиши мумкин. Шу сабабдан ҳисобот тузишдан аввал МҲХС бўйича мутахассис пул маблағлари ва уларнинг эквивалентлари миқдори тўғрисида профессионал фикр юритиши керак, чунки аудит ўтказиш жараёнида пул маблағларининг айланишига, уларнинг оқимларига ва албатта ушбу ҳисоботга алоҳида урғу берилади.

Молиявий ҳолат тўғрисидаги ҳисоботда нақд пул маблағлари ва

уларнинг эквивалентлари миқдори нақд пул оқимлари тўғрисидаги ҳисоботда нақд пул маблағлари ва уларнинг эквивалентлари миқдорига тенг келмаслиги ҳақидаги фактларнинг ўзи молиявий ҳисоботдаги изоҳларда кўрсатиб ўтилиши керак. Пул оқимлари тўғрисидаги ҳисобот бу ҳисоблаш усули ҳисобга олинмасдан тайёрланадиган ягона ҳисобот шакли.

МХХС (IAS) 7 стандартининг ўнинчи банди талабларига мувофиқ, пул оқимлари тўғрисидаги ҳисоботда операцион, инвестицион ёки молиявий фаолият бўйича таснифланган давр учун пул оқимлари кўрсатилиши керак. Пул маблағлари ва уларнинг эквивалентлари ҳарака-ти билан боғлиқ кўплаб амалиётлар билан бухгалтерия реестрларидан олинган маълумотлардан фойдаланиш қийин вазифадир.

Пул оқимлари тўғрисидаги ҳисоботни тузишнинг икки усули мавжуд. Биринчиси тўғридан-тўғри усул. Бу ялпи тушумлар ва ялпи тўловларнинг асосий синфларини очиб берадиган усул бўлиб, унга мувофиқ ялпи тушум ва ялпи тўловларнинг асосий синфлари тўғрисидаги маълумотни икки йўл билан олиш мумкин. Биринчиси тўғридан-тўғри рўйхатдан ўтган реестрлардан. Иккинчиси тегишли ҳолатлар бўйича тузатишлардан фойдаланган ҳолда молиявий

ҳолат ва тўлиқ даромадлар тўғрисидаги ҳисоботдан.

Тўғридан-тўғри усулдан фойдаланган ҳолда пул оқимлари тўғрисидаги ҳисоботни тузишда МХХС бўйича мутахассислар турли хил бухгалтерия ҳисобварақларидаги пул оқимларини таҳлил қилиши ва фаолият турларига (операцион, молиявий ёки инвестициявий) қараб пул оқимларини таснифлашлари керак.

Иккинчиси билвосита усул. Амалиёт фаолияти мазмунидан келиб чиқиб, пул оқимлари тўғрисидаги ҳисоботни тўғридан-тўғри қурилиш алгоритмига қарама-қарши бўлган усул ёрдамида ҳам олиш мумкин. Билвосита усулдан фойдаланилганда корхонанинг соф фойдаси ёки зарари нақд пулсиз амалиётлар натижаларига, шунингдек амалиёт капиталининг ўзгаришига қараб тузатилади.

Ҳисоб-китобларнинг соддалигидан ташқари, билвосита усулдан фойдаланишнинг асосий афзаллиги шундаки, у молиявий натижалар ва асосий фаолиятга жалб қилинган капиталнинг ўзгариши ўртасидаги ёзишмаларни кўрсатиш имконини беради. Узоқ муддатли истиқболда ушбу усул музлатилган маблағларнинг энг муаммоли «тўпланиш жойлари»ни аниқлашга ва шунга мос равишда вазиятдан чиқиш йўлларини белгилашга имкон беради.

Маълумотларнинг мавжудлиги муҳим омил ҳисобланади. Амалиётлар бўлими-нинг моддаларини тўғридан-тўғри усул билан тўлдириш учун зарур бўлган маълумотларни ташкилотнинг умумий пул оқимидан ажратиш асосан жуда қийин бўлиб, уни шакллантириш харажатлари анча юқори.

Хулоса ва таклифлар. Тадқиқот натижалари шуни кўрсатадики, халқаро аудит стандартларига мувофиқ аудиторлик текширувларини яқунлаш жараёнида молиявий ҳисоботларнинг асосий шакллари тўғри баҳолаш ва текшириш муҳим аҳамиятга эга. МҲХСга мувофиқ тузилган молиявий ҳисоботлар миллий стандартларга асосланган ҳисоботлардан бир қатор жиҳатларда фарқ қилади. Бу фарқларни тушуниш ва тўғри баҳолаш аудиторлардан юқори малака ва халқаро стандартларни чуқур билишни талаб қилади.

Аудиторлик ташкилотларига қуйидаги амалий тавсиялар берилади. Биринчидан, МҲХСга мувофиқ молиявий ҳисоботларни аудитдан ўтказишда халқаро стандартларнинг барча талабларини батафсил ўрганиш зарур. Аудиторлар МҲХС (IAS) 1, 7, 8 ва бошқа тегишли стандартларнинг энг сўнгги версияларини яхши билишлари керак. Стандартларда киритилган ўзгаришларни доимий

мониторинг қилиш ва уларни амалиётда қўллаш лозим.

Иккинчидан, молиявий ҳолат тўғрисидаги ҳисоботни текширишда активлар ва мажбуриятларнинг тўғри таснифланганлигига алоҳида эътибор қаратиш керак. Жорий ва узоқ муддатли активлар, қисқа муддатли ва узоқ муддатли мажбуриятларнинг таснифи МҲХС талабларига тўлиқ мос келиши зарур. Аудиторлар таснифлаш мезонларини диққат билан текшириши ва нотўғри таснифланган моддаларни аниқлаши лозим.

Учинчидан, молиявий натижалар тўғрисидаги ҳисоботда даромад ва харажатларнинг тўғри акс эттирилганлигини текшириш зарур. Харажатларни моҳияти бўйича ёки функциялари бўйича гуруҳлаш усулидан қайси бири қўлланганлигини аниқлаш ва танланган усулнинг изчил қўлланганлигини текшириш керак. Даромад ва харажатларнинг тўлиқ ва аниқ акс этишини таъминлаш, шунингдек уларнинг тегишли даврга тўғри киритилганлигини текшириш лозим.

Тўртинчидан, пул оқимлари тўғрисидаги ҳисоботни текширишда операцион, инвестицион ва молиявий фаолият бўйича пул оқимларининг тўғри таснифланганлигини диққат билан текшириш зарур. Тўғридан-тўғри ёки билвосита усулдан қайси бири қўлланганлигини аниқлаш ва

танланган усулнинг тўғри татбиқ этилганлигини баҳолаш керак. Пул оқимлари тўғрисидаги ҳисоботдаги маълумотларнинг молиявий ҳолат ва молиявий натижалар тўғрисидаги ҳисоботлар маълумотлари билан мувофиқлигини текшириш лозим.

Бешинчидан, консолидациялашган молиявий ҳисоботларни текширишда МХХС (IFRS) 3, МХХС (IAS) 27, 28 ва 31 стандартларининг талабларига риоя қилинганлигини батафсил

текшириш зарур. Бизнес бирлашувларини ҳисобга олишда сотиб олиш усулининг тўғри қўлланганлигини, гудвилнинг тўғри аниқланганлигини ва унинг қиймати пасайишига тест ўтказилганлигини текшириш керак. Қарамликдаги ва ассоциацияланган компанияларнинг молиявий маълумотларини бирлаштиришда капитал усулининг тўғри қўлланганлигини баҳолаш лозим.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари (МХХС). IAS 1 «Молиявий ҳисоботни тақдим этиш». 2023 йил версияси.
2. Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари. IAS 7 «Пул маблағлари ҳаракати тўғрисидаги ҳисобот». 2023 йил версияси.
3. Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари. IAS 8 «Ҳисоб сиёсати, бухгалтерия баҳосидаги ўзгаришлар ва хатолар». 2023 йил версияси.
4. Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари. IFRS 3 «Бизнес бирлашувлари». 2023 йил версияси.
5. Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари. IAS 27 «Консолидациялашган ва алоҳида молиявий ҳисобот». 2023 йил версияси.
6. Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари. IAS 28 «Ассоциацияланган компаниялар ва қўшма корхоналарга инвестициялар». 2023 йил версияси.
7. Курманова А.Х. Халқаро бухгалтерия ҳисоби. Махсус нашр, 2014 йил, № 11.
8. Овчинникова О.А., Парушина Н.В. Управление дебиторской и кредиторской задолженностью: практика применения скидок и взаимозачетов. Илмий мақола. <https://cyberleninka.ru/article/n/upravlenie-debitorskoy-i-kreditorskoy-zadolzhennostyu-praktika-primeneniya-skidok-i-vzaimozachetov>
9. Киреева Е.В., Овчинникова О.А. Проблема формирования отчета о финансовых результатах в российской и международной практике. Илмий мақола. <https://cyberleninka.ru/article/n/problema-formirovaniya-otcheta-o-finansovyh-rezultatah-v-rossiyskoy-i-mezhdunarodnoy-praktike>
10. Молиявий ҳисобот аудити: кенг тарқалган хатоликлар ва ўтказиш тартиби. Илмий мақола. <https://hi-audit.ru/publikatsii/3-stati/91-audit-finansovoi-otchetnosti-rasprostranennye-oshibki-i-poryadok-provedeniya/>
11. Молиявий ҳисобот аудити. Назарий-амалий тадқиқот. <https://cyberleninka.ru/article/n/audit-finansovoy-otchetnosti>
12. МХХСга қўра молиявий ҳисоботлар. Умумий шарҳ. <https://www.cfin.ru/ias/msfo/review.shtml>

13. Молиявий ҳисоботларни тузишнинг назарий ва амалий масалалари.
<http://www.vectoreconomy.ru/images/publications/2019/12/accounting/Zamaldinova2.pdf>

14. «Иссиқлик электр станциялари» АЖнинг 2023 йилга оид йиллик молиявий ҳисоботлари. Корхона ҳужжатлари.

Аудитнинг халқаро стандартлари. ISA 700 «Молиявий ҳисобот бўйича фикр шакллантириш ва хулоса бериш». 2023 йил версияси.

Ingliz tili muharriri: Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi
Musahhih: Vaxabova Marfua Mirkamalovna
Sahifalovchi va dizayner: Zoirov Sardor Ziyodin o'g'li

2025. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda, **"Management and Economics Scientific Research Journal"** jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pulli asosda chop etiladi.

El. pochta: journals@timeedu.uz

Tel.: +998 95 651 90 00

"Management and Economics Scientific Research Journal" jurnali 19.09.2024-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 404368-son reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. Litsenziya raqami:

C-5669639

PNFL: 308906510

Manzilimiz: Toshkent shahar Yakkasaroy tumani
Shota Rustaveli ko'chasi, 114